

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

בס"ד

שבת התשפ"ו
מפטיר וְתִשָּׁר דְּבוּרָה (שופטים ה) ס
וְדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה (שם ד) א

פרשת בשלח – שירה

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בענייניא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
בפרשת בשלח 116 פסוקים = גאָלנו י-הוה, י-הוה מלך, מכוון
תבאמו וְתִשָּׁעמוּ בְּהַר נֶחֱלָתָהּ מִכּוּון לְשִׁבְתָּהּ פְּעֻלָּתָהּ י-הוה מְקַדֵּשׁ אֶת-דָּגְנִי כוֹנֵנוּ יְדִידִי. (טו יז) מְקַדֵּשׁ שֶׁל מִטָּה מְכוּון כְּנֶגֶד כְּסֵא שֶׁל מַעֲלָה.
בפרשת בשלח מצות לא תעשה אחת 'שלא נצא בשבת חוץ לתחום' (ספר החינוך)

שבת שירה – שבת שקוראים בה בתורה בפרשת בשלח, נקראת שבת שירה, ע"ש שירת הים שאמרו בניי אחר קריעת ים סוף, והיא כתובה בפרשה זו. אע"פ שבפרשה ישנם עוד הרבה עניינים: יציאת מצרים, קריעת ים סוף, חק ומשפט, מן, באר ומלחמת עמלק, לא יחדו ישראל שם לשבת זו אלא על שם השירה בלבד, כי שירה זו לישראל בכל הדורות כאילו עכשיו אמורה. ולמה כן שכל דברי התורה הקב"ה מדבר וישראל שומעים, ופרשה זו ישראל דברו והקב"ה וכל פמליותיו מאזינים למוצא פיהם. כי באותה שעה נתרוממו נפשות ישראל למדרגה עליונה שאין למעלה הימנה, ונעשו לבותיהם מעיינות שופעים תורה, וקול דיבורם כקול ש-די. ולא עוד אלא שקדמה תורה זו שנבעה מתוכם, לתורה ששמעו מפי הגבורה בהר סיני. לפי שבכח השירה הזאת נטעו שירה ושמחה בלבב כל זרע ישראל עד סוף כל הדורות, ובכל עת שהם נושעים מאויביהם ומתרחקים מצרותיהם, ירון לבם שיר ושבח לקל מושיעם, ולא תהילות עצמם יספרו. וכן כתוב בשירה זו **וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר** כלומר השירה שאמרו אז פעלה **לֵאמֹר** בכל הדורות. (ספר התודעה)

סגולה בפרשה – הפליגו בזה הקדוש באמירת שירת הים וסודה אחר פסוקי דזמרה, שהוא עילוי מאד ונחת רוח לשכינת עוזנו. ועל כן צריך לאומרה בשמחה רבה ובנעימה, ויצייר בדעתו כאלו עומד ביבשה בתוך הים והמצרים נטבעים והוא ניצול, והוא סגולה לכפרת עונותיו. (צפורן שמיר סימן ב כד, כף החיים, משנ"ב)

באחד בשבט, ראש השנה לאילן, כדברי בית שמיאי. בית הלל אומרים, בחמשה עשר ב'. (משנה ר"ה א)
ראש השנה לאילן, לא אמר לאילנות כמו באינד, יש לרמוז מה שקבלנו מרבותינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין הש"י בעת המצטרך למצוה, כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות (רש"י ר"ה יד. ד"ה הואיל) והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזדמן לו הש"י לעת המצטרך את הפרי עץ הדר, והנה תפלתו תעשה פירות, וזהו שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאילן, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.
אילן בגימטריא הוי"ה אדניי יחודה שלים. (בני יששכר מאמרי חודש שבט ב)

ליל ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, נהגו רוב תפוצות ישראל לסדר בשלחן מכל פירות האילן ופירות הארץ עד אשר תשיג ידו וכל אחד מברך על פרי אחד, האיש מברך על החיטה אחר ברכת המזון **חֲלֵב חֲטִיב יִשְׂבִּיעֶנָּה** כדי שיהיה לו מזונות בריוח, והאשה על הגפן כדכתיב **אֲשַׁתְּךָ כְּגֶפֶן פְּרִיָּה**, והבן על הזית, **כְּנִיד כְּשִׁתְּלִי זֵיתִים כְּכִיב לְשִׁלְחָנָהּ**, רמון ואגוז לבנותיו על שם **כָּל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה**, דבש ותפוח לתינוקות על שם **תַּחַת הַתַּפּוּחִים עוֹרְרִיתִי, דָּבֵשׁ וְחֵלֶב תַּחַת לְשׁוֹנָהּ**, דהעיקר הוא ט"ו פירות, ושללמוד בכל פרי פרק אחד ממשניות, והם פיאה שמונה פרקים, בכורים שלשה, ראש השנה ארבעה, והם נגד בריאה יצירה עשיה, וגם שיברך על ריח האתרוג, ויש נוהגין דווקא שבעה מיני פירות דנשתבחה בהן ארץ ישראל, ויש מקומות דאינן לומדים כי אם ט"ו שירים שבתהלים, ונוהגין דהמלמדי תינוקות מלמדים את תלמידיהם כל ט"ו שירים כדי שילמדו בשלחן אביהם ליל ט"ו בשבט. ונהגו להפריש צ"א פרוטות לצדקה ביום ט"ו בשבט כמנין **אילן** וגימטריא **מ"ם** עם הכולל, וכמנין **אמן**. (מעשה הצדקה) (מועד לכל חי סימן ל)

ויהי בשלח פרעה את העם, ולא נחם א-להים א-להים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה. (יג יז)
בפסוק הזה תמצא ר"ת המלמד את האדם דעת: **וַיְהִי וְאֵתָהּ יְהוּדִי הוּא יוֹדֵעַ. בְּשִׁלַּח בּוֹרָאךְ שָׁמַע לְתוֹרָתוֹ חֲכָם. פְּרַעַה פִּירוּשִׁי רְבוּתוֹ עֲלֵיהֶם הַזֶּה. אֵת אֵל תַּתְּעִלְם. הָעָם הָאֵל עוֹזְרִיךְ מִשְׁמִים. וְלֹא וְנוֹתָן לָךְ אֹהֲבָה. נָחֵם נִאֻמָּנָה חֲבֵה מְשׁוּבָחָה. א-לֵהִים אֵין לָךְ הַיּוֹק יֵהִי מֵאֲדָם. דְּרָךְ דְּרִשׁוֹת רַבִּים כֵּסֵם. אֶרֶץ אִם רִצִּית צוּרֶךְ. פְּלִשְׁתִּים פְּדוּת לִנְפֶשְׁךָ שְׁמוֹר תּוֹרָתוֹ יַעֲלֶה מוֹשְׁבֶךְ. כִּי כִמוּ יַחֲדִידִים. קְרוֹב קְרוֹבִים רַחֲמֵינוּ וְתִשָּׁב בְּצִלוֹ. הוּא הֵם וְהַנְלוּם אֵלֵיהֶם. כִּי כִמוּ יַחֲדִידִים. כִּי כִן יַעֲשֶׂה. אֲמַר אוֹתָם מַעֲלָה רַבָּה. א-לֵהִים אֲשֶׁר לֹא הַצְדִּיקִים יִרְדּוּ מִמֶּנָּה. פֶּן פִּעִלָם נִגְדָם. יִנָּחֵם יִצְרוֹר נִפְשָׁם חֲלָקָם מֵהוֹדֵר. הָעָם הוּא עִם מַעֲלָתָם. בְּרָאָתָם בְּתוֹךְ רְחוּמִים אֲתָם וְהֵם תִּהְיוּ מַעֲוֹנִים. מִלְחָמָה מֵאֵד לֵאֵין חֶקֶר מַעֲלַת הַצְדִּיקִים. וְשָׁבוּ וַיְהִי שְׁלוֹה בְּאַרְמָנוֹתָם וּבְאַצְרָם. מִצְרִימָה מֵאֵד צוּרֵם רַחוּם יַחֲדִיד מְבוֹרָךְ הוּא. (רבינו אפרים)**

ויהי בשלח פרעה את העם, ולא נחם א-להים א-להים פן ינחם העם בראתם מלחמה וישבו מצרימה. (יג יז)
אמרו חז"ל (מ"ד) כל נִהְיָ לשון צרה, בשעה שפרעה שלח את ישראל צעק ווי שהוצרך לשלוח פועלים נאמנים כאלו. ובמדרש - אמר ריב"ל כשאמר משה לפרעה דע שבכורי מצרים ימותו בלילה התחיל להלעיג עליו ואמר כמה יהיו בכורי מצרים מאתים או שלש מאות, וטפשו זה לא היה יודע שכולם בכורים, מפני שהם שטופים בומה והיו כלם ממזרים, וכל אחד ואחד היה בכור לאביו [ואם לא היה בכור מת גדול הבית], וכיון שמתו הבכורים וגדולי הבית במקום הבכורים וראה פרעה שמתו רוב בניו ובני עבדיו ובני שפחותיו אמר פרעה למשה מעולם לא אמר לי שקר, ואמר לעבדיו כל הימים שהיה משה אצלי הייתי מפייס אותו והתפלל עלינו והיינו מתרפאים, עכשיו כעסתי עליו ואמרתי לו **אֵל תִּסָּף רְאוּת פָּנֶי**, דין הוא שאלך אני בעצמי, מיד עמד ממסתו בבכיה גדולה והלך עם שריו לפני פתחו של משה, צעק פרעה בקול גדול ובכה במר נפש וקרא למשה: משה אוהבי! בבקשה ממך התפלל עלי לפני הקב"ה, ומשה ואהרן וכל ישראל אוכלין פסחיהם ושותין יין בהסבה ואומרים שירות ותשבחות להקב"ה ויושבין בבתיהם, ואין אחד מהם יוצא לחוץ, שכן אמר להם הקב"ה **וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַהוּא עַד בֹּקֶר**. וכשקרא פרעה לפתחו של משה א"ל מי אתה ומה שמך? א"ל: פרעה המושפל, א"ל משה למה באת אלי אתה בעצמך וכי דרכו של מלך לקום בלילה ולחזור על פתחי בני אדם? אמר פרעה למשה בבקשה ממך אדוני בא והתפלל עלינו עכשיו [ואם לא] לא ישאר איש במצרים. א"ל לא אוכל לצאת כי הקב"ה צוה אותנו ואמר לנו וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַהוּא עַד בֹּקֶר, אמר פרעה למשה בבקשה ממך בא אל החלון ודבר עמי, וכן עשה, ואמר לו פרעה הלא אתמול אמרת לי **וַיֵּמָר כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם** ועכשיו תשעה ידות מתים. אמר לו משה אעפ"כ אם תרצה אלמדך דבר ותנצל אתה ולא תמות, הרם קולך ואמור: בני ישראל! בני ישראל! הרי אתם ברשותכם, קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, עד עכשיו הייתם עבדי פרעה מכאן ואילך הרי אתם ברשות ה', **לָכוּ עֲבָדוּ אֵת יְהוָה א-לֵהֵיכֶם**. וכן עשה איזה פעמים, והקב"ה השמיע קולו של פרעה בכל ארץ מצרים, אמר לו משה לפרעה למה אתה מטריח עצמך, א"ל אני מתירא שמא אמות לפי שאני בכור, וא"ל משה אל תירא מדבר זה, לגדולה מזו אתה מוכן (לטבוע בים). ולא תאמר פרעה לבד היה דוחק אלא כל המצריים היו דוחקין שנאמר **וַתִּמְחֹק מִצְרַיִם עַל הָעָם לִמְהָרָה לְשַׁלְחָם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ קָלָנוּ מָתִיבִים**. (אוצר המדרשים - ויושע ו)

שאלה – אחרי שפרעה בעצמו התחנן שיצאו מתוך מצרים ואחרי שקיבל עשר מכות מה יש לו להצטרע שיצאו ממצרים. כיצד וַיִּהְיֶה לָכֵן פְּרַעַה וַעֲבָדָיו אֵל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעִבְדָּנוּ. וכי הם שכחו את המכות ובמיוחד את מכת בכורות (יב) **כִּי אֵין בֵּית אִשְׁרָאֵל אֵין שֵׁם מַת**. **תשובה** – כל מקום שנאמר עם הוא על ערב רב, והענין הוא כמ"ש **וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי**, שאמר להם וצוה אותם שלא יקחו עמהם שום אדם, וזהו אומרו **גַּם אֲתָם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, בני ישראל לבד, והמצריים כדי לשלחם לישראל מהירו בשלוה ערב רב כדי שימהירו ישראל, וזהו **וַתִּמְחֹק מִצְרַיִם עַל הָעָם לִמְהָרָה לְשַׁלְחָם**, שנתחזקו על פרעה ואמרו לו שהם יהיו שומרים אותם אם יברחו ויחזירו למצרים אחר שלשה ימים ונתן רשות שילכו על זה התנאי, כששמע שנתערבו עם ישראל ואתגורו התחיל לצעוק וי וי שיצאו מידו כ"כ עם מתחת ידו, שלא נודע מלכותו בעולם אלא אחר שבאו משבעים אומות למצרים שנאמר (בראשית מא יז) **וְכָל הָאֶרֶץ (ירדו) בָּאוּ מִצְרִימָה**, ועתה כשיצאו ירד מגדולתו והיה צועק וי וי,

לזה ויהפך לבב פרעה ויבדלו אל העם, בשביל העם ולא בשביל ישראל, שלא ניכר מעלתו של פרעה אלא בהם שהיו משבעים אומות ומלך עליהם, ועתה שהלכו להם נראה שירד מגדולתו, לזה נִרְדָּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. (שפתי כהן עה"ת)

ובני ישראל הלכו בפיצוץ בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. (יד כט) כתב בעה"ט – חמה כתיב חסר, שהקב"ה נתמלא עליהם חמה על פסל מיכה שעבר עמהם בים והיו דכתיב (זכריה יא) וְעָבַר בֵּינָם צֶרֶחַ סִיחַ רָמַח שְׂהִיָּה בְּגִימְתֶּיהָ פֶּסֶל מִיכָה. וכן הוא במדרש (ילקוט'ש רמז רל"ד) וְהַמִּים לָהֶם חֲמָה שִׁירָד סִמָּאֵל וְאִמְרָ לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֹדָה זֹרָה בְּמִצְרַיִם וְאֵתָה עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים. והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה ובקש לטבען.

שאלה – כיצד בכל אופן ניצלו עם ישראל שהרי היה עמהם פסל מיכה. ועוד מה הטעם דכתיב לעיל חומה מלא (יד כב) ויבאו בני ישראל בתוך הים בפיצוץ והמים להם חמה מימינם ומשמאלם. ועוד קשה למה בפעם הראשונה נאמר (כב) בתוך הים בפיצוץ ובפעם השנייה (כט) בפיצוץ בתוך הים. **תשובה** – דרש רבא: מאי דכתיב 'לכה דודי נצא השדה' – אברהם פנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אל תדינני כרפלים שיש בהן גזל ועריות ושבועת שוא ושבועת שקר, 'נצא השדה' – בא וארצה תלמידי חכמים, שעוסקים בתורה מתוך הדחק. 'נלינה בפפרים' – אל תקרי בפפרים אלא בפופרים: בא וארצה אותם שהשפעת להן טובה והן כפרו בה. 'נשפיקה לפרמים' – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. 'נראה אם פרחת הגפן' – אלו בעלי מקרא. 'פתח הסמדר' – אלו בעלי משנה. 'הנצו הרמונים' – אלו בעלי גמרא. 'שם אמן את דודי לך' – ארצה פבודי וגודלי שבת בני ובנותי. (עירובין כא:) מבואר בגמרא דכנסת ישראל מסגרת על כלל ישראל כנגד הכופרים הגויים. גם כאן אע"פ שפסל מיכה עבר עמהם את הים, כנגד המצרים אנתנו נחשבים טובים ועל כן עברו את הים. וזהו דאמר וְהַמִּים לָהֶם חֲמָה היינו חומה וכעס, אבל ניושע – הנה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים. דהקב"ה ראה אותנו כנגד המצרים דעכ"פ כנגדם דאמר טובים יותר. (אמרות ה.) הטעם שבפעם הראשונה נאמר בתוך הים בפיצוץ – דהנה היו ביניהם הרבה צדיקים ואיתא במסכת סוטה (לו.) דהלכו עד צווארון במים והיא אמונה רבה וחזקה, ומשום זה זכה יהודה בן נחשון בן עמינדב קפץ לתוך הים, כדרשת חז"ל (תהלים קיד) הִיִּתָּה יְהוָה לְקַדְשׁוֹ, והצדיקים הקדימו לתוך הים וכשהלכו עד צווארון במים נבקע הים ונעשה כולו יבשה וזהו בתוך הים בפיצוץ, עובדי העבודה זרה בודאי היו קטני אמונה, באו לתוך הים רק כאשר כבר נעשתה יבשה, וזהו בפיצוץ בתוך הים ועליהם נתמלא חמה ולכן כתיב חמה חסר. (ישמח משה עה"ת)

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לי-הנה ויאמרו לאמר אשירה לי-הנה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. (טו א) **בְּשִׁעָה שְׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתַנוּ עֲנִיָּהִם לַדּוֹם שִׁירָה – כִּי־צִדָּה אֲמָרוּ שִׁירָה – כִּי־גָדוֹל הַמִּקְרָא אֶת הַלֵּל, וְהָיוּ עוֹנִין אַחֲרָיו רִאשִׁי בִּרְקִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּדוֹל אָמַר: קִשְׁטֵן הַמִּקְרָא אֶת הַלֵּל, וְהָיוּ עוֹנִין אַחֲרָיו כִּל מֶה שֶׁהוּא אָמַר. מִשֶּׁהָ אָמַר 'אֲשִׁירָה לָהּ' וְהָיוּ אֲמָרִים 'אֲשִׁירָה לָהּ', מִשֶּׁהָ אָמַר 'כִּי־גָאָה גָאָה', וְהָיוּ אֲמָרִים 'כִּי־גָאָה גָאָה'. (סוטה לו.)**

שאלה – מה הטעם שהוצרכו לעשות כך, שמשה אמר מילה ואחריו חזרו בני ישראל עד סוף השירה. וזהו ויאמרו לאמר. **תשובה** – אמרו חז"ל (חולין צא:) חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השבת שישאלו את השם אחר שתי תיבות שנאמר (דברים ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל – י-הוה וגו' ומלאכי השבת אין מזכירין את השם אלא לאור ג' תיבות כדכתיב (ישעיהו ו, ג) קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ – י-הוה וגו'. ובאר האר"ז שאין הכוונה שהמלאכים אומרים ג' תיבות ואח"כ השם, אלא שיש ג' כתות מלאכים וכל אחת אומרת פעם אחת קדוש ונחשב שכל אחת אומרת ג' תיבות קודם השם – מדין 'שומע כעונה'. וקשה כיצד אמרו בני"א את ה' אחר מילה אחת אשירה – לי-הנה הלא יכולים הם לומר את השם רק לאחר ב' תיבות. על כך מתרצת הגמרא שכאשר אמר משה אשירה ובנ"א חזרו אחריו ואמרו אשירה – נחשב כאילו אמרו ב' תיבות, מדין 'שומע כעונה', ואם כך מותר להם לומר אח"כ את השם. (תפארת יהונתן)

ראו כי י-הנה נתן לכם השבת, על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים, שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. (טז טז) **שאלה** – לומר שבת פותחת מחול על הקדוש, בכניסתו וביציאתו שצריך שביתה קודם שיבוא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה. וכן נאמר (ויקרא טז ג) מתוך ל"ט מלאכות. ובמשנה (פרק ז משנה ב) אבות מלאכות ארבעים חסר אחת היא מנויה אחרונה 'המוציא מרשות לרשות'. **תשובה** – כל דרשות חז"ל כידוע מיוסדות ובנויות על התורה שבכתב. לכן העירפו חכמי המשנה לפתוח בהלכה המפורשת בתורה, ולא בכזו הנלמדת בדרכי הלימוד השונים. והנה מלאכת שבת היחידה שנוכחה במפורש בתורה היא מצות אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. כלומר שאין להוציא חפץ בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים. שאר המלאכות באשור בשבת נדרשות מרמזים כאלה ואחרים אבל לא מפורשות במקרא. (פניני הגר"א) א"נ לפי שמלאכת הוצאה מרשות לרשות היא חביבה על האדם והיא שייכת בין בעני בין בעשיר לכן הקדימה. (תוס' שם)

ויאמר אליהם הוא אשר דבר י-הנה שבתון שבת קדש לי-הנה מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בישלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר. (טז טז) **שאלה** – מה הטעם שהקדים שבתון לשבת ואח"כ קדש, ובפרשת ויקהל הקדים קדש לשבת שבתון, (לקמן לה ב) יהיה לכם קדש שבתון לי-הנה. **תשובה** – לומר שמסופק מחול על הקדוש, בכניסתו וביציאתו שצריך שביתה קודם שיבוא עיקר הקדושה ולאחר שיצאה הקדושה. וכן נאמר (ויקרא טז ג) את שבתתי תשמרו הקדים שבת לשמירה, ובמקום אחר הקדים שמירה קודם לשבת, כדתנן (שבת יא.) לא יצא חטיט במחטו סמוך לחשכה, ושמירה לאחריו שאסור להניח ממעשה שבת כגון לרחוץ במרחץ שנתחמם לצורך ישראל. (מושב קנים) י-הנה שבתון שבת ר"ת ששי – מוסיפין מיום השישי על השבת. דבר אחר שבתון שבת קדש לי-הנה מחר. מחר זה העולם הבא. את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בישלו רמז כל המצוות ומעשים טובים שתעשה, תעשו אותם בעוה"ב, ומשל הוא (ע"ז ג) מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בישול ומי שלא עסק במצות בעוה"ב מהיכן יזכה לעוה"ב. וזהו את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בישלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר, העדף זה מתן שכר. דבר אחר ואת כל העדף, העדף הרי אחד ואת כל הרי ריבויין ג' סעודות. ואם תחשוב ו' של ואת הרי ד' סעודות כרפי חידקא (שבת קיז.) הניחו לכם למשמרת בגימטריא 'מתן שכר' (1010). עד הבקר לעוה"ב. (תוס' השלם)

גמרא (שבת קיז:) תנו רבנן: כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת – שלש. רבי חידקא אומר: ארבע. אמר רבי יוחנן, וישניהם מקרא אחד דרשו (טז כה): **ויאמר משה אכלהם היום כי שבת היום לי-הנה היום לא תמצאו בישול.** רבי חידקא סבר: הני תלתא היום' כבר מאורפא, ורבנן סברי: בקדי דאורפא. **שאלה** – מה הטעם שאשה חייבת בג' סעודות, והלא היא מצות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות. ואפילו בקידוש היום הוה אמינא דפטרי ליה אי לאו דדרשינן (ברכות כ:) דאמר קרא 'נזכר ושמור' – כל שישנו בשמירה ישנו בנזירה. והני נשי הואיל ואתנהו בשמירה, איתנהו בנזירה. **תשובה** – כיון דכתיב היום ג' פעמים גבי עומר והעומר היה לפי מספר הנפשות של בני ביתו של האדם. אם כן כל בני ביתו חייבים בג' סעודות. (מושב קנים) א"נ לפי שאף הם היו באותו הסג, דמן לחם משנה היה לכולם, וכן חייבות לבצוע ע"ש שתי סעודות. (ספר הישר – חלק השו"ת, סימן ע"ד) א"נ שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין, כדילפינן מזכור ושמור – 'את שישנו בשמירה ישנו בזכירה', ובכלל זה הוי כל חיובי שבת. (הרמב"ם ונה"י) **שאלה** – למה יש צורך ללימוד מהפסוק היום על הלילה, הרי גם ביום חול אוכל בלילה, ולא גרע בשבת. ולמה כינה חיוב של הלילה בתיבת 'היום'. **תשובה** – כדי לקבל שכר כמצווה ועושה. לומר שאם נאנס ולא אכל בלילה יש לה תשלומין ביום. (בן יהוידע – שם)

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (יז ט) **הנה מלחמת עמלק היתה בחודש אייר** (סדר עולם רבה פ"ה.) **הטעם** שציוה משה ליהושע להילחם עמו לפי שהוא מזרעו של יוסף דכתיב ביה (דברים לג ז) בכור שורו הדר לו, והחודש הזה מזלו שור. (בני יששכר אייר מאמר א אות ז) והוא בעל כח מיוחד להכרית את עמלק שהוא מזרעו של עשיו דכתיב (עובדיה א י) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לִקְהָה וּבֵית עֲשָׂו לְקֵשׁ. (גור אריה) א"נ כדי שמשנה יוכל להתעסק בתפילה בעת המלחמה (הרמב"ם) א"נ לפי שהיה זה עונש על חטאם במסע ומריבה, שכן אם משה היה הולך להילחם היו מנצחים את עמלק לגמרי אך כעת יהושע הרג רק את גיבורי עמלק ולא את כולם. (עמר נקא)

ויאמר י-הנה אל משה כתב וספור בספר וישע יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים. (יז יד) **ויאמר כי יד על פס יה מלחמה לי-הנה בעמלק מדר דר.** (יז טז) פרש"י – נשבע הקדוש ברוך הוא שמו שלם ואין פסא שלם, עד שימחה שמו של עמלק כל. **שאלה** – מה שנשבע הקב"ה שימחה את עמלק דבר זה מתאים למלך בשר ודם שכועס על אויבו ואין בידו לעשות לו רע באותה שעה, לכן הוא אומר שבזמן שהיה הדבר בידו ירהגנו. אבל השי"ת פטרונו של עולם למה היה צריך להישבע שימחה את זכר עמלק, כאילו אין הדבר ביכולתו באותה שעה ח"ו. שהרי הוא יכול ברגע זה מלחותו מן העולם. ועוד למה כתיב מחה אמה בכפל לשון.

תשובה – אמרו חז"ל כי אין אומה נופלת אלא אם כן נופל חילול השר שלה בשמים. אבל יש הבדל בין בין שרו של עמלק לבין שריהם של שאר שבטים האומות, כי השר של עמלק הוא הס"מ בעצמו. הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות המחטיא את האדם. ובכל חטא שעושה הוא נותן כח לשטן ובכך מתחזק כוחו של שרו של עמלק. ואילו בשאר אומות העולם השי"ת בעצמו שובר את השר שלהם. ואילו שרו של עמלק תלוי בידו לשוברו. וכל זמן שאנו חוטאים הוא נלחם מתחזק. וכל זמן שהשר שלו חזק אין אפשרות שעם עמלק יימחה מן העולם. וישראל באותו הדור לא היו צדיקים והרריה (מבשר יד כב) וינסו אתי וזה עשר פעמים ולא שמעו בקולי ולכן בא עמלק. (וכן שמות יז ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם שרפיו ידיהם מן התורה. ולכן נאמר מחה אמה בכפל לשון כלומר אתם תמחו השר שלו ואני אמחה את זכרו של עמלק. (מהר"ם אלישיב, מעם לועז) מחה תחלה בשמים ואח"כ אמה בארץ וזהו שאמרו רז"ל אין אומה נופלת עד שיפול שרה תחלה. ובמדרש פי מחה בעולם הזה, אמה לעוה"ב. מתחת השמים עליהם אמר ירמיה (איכה ג) תרדף באף ותשמידם. (רבינו בחי')

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם הלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com
לקבלת העלות במייל ניתן לפנות לכתובת